

Vaša magnificencia, spektaklarity, vysokoosvietení páni profesori, milí priatelia!

Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha a to Slovo bolo Boh. Ono bolo na počiatku u Boha. Všetko povstalo skrze neho a bez neho nepovstalo nič z toho, čo povstalo.

(Jn 1, 1-3)

Nech tieto vzletné slová prológu k Jánovmu evanjeliu tvoria úvod do malej pohľadnice o veľkom mužovi, ktorý vo svojom živote a diele mal blízko k Slovu i slovu a majstrovsky ich syntetizoval. Áno, dnešný slávnostný deň máme príležitosť živo si uvedomiť, že v Bohu majú svoj počiatok predovšetkým ľudské životy. Človek sa rodí na svet preto, aby spoznal pravý zmysel svojej existencie zakotvený v službe lásky k Bohu i blížnemu a naplno využil zverený dar času pre naplnenie tohto zmyslu. Z tohto základného hodnotového uhla pohľadu chcem pristúpiť ku krátkej reflexii nad životom a dielom Mons. Mgr. Jozefa Tótha. Gréckokatolíckeho kňaza, básnika, čestného dekana GTF PU, ktorého dnes na akademickej pôde našej alma mater spolu s jej veľkým kancelárom právom oceňujeme.

Životné curriculum Jozefa Tótha sa začalo 20. marca 1925 v Haniske pri Košiciach v harmonickom prostredí poézie, viery a chudoby. Základná škola vysokej úrovne bola základným kameňom, na ktorom staval svoje gymnaziálne štúdiá (1938) v Košiciach, kde v roku 1946 maturoval. Pred skončením štúdia v rokoch druhej svetovej vojny (1944-1945) mu vo vojenskom pracovnom tábore hrozil trest smrti, ktorému zázračne unikol. To ho poznačilo na celý život.

Fascinovaný evanjeliom a starozákonnými prorokmi a poučený biedou sveta sa rozhodol študovať posvätnú teológiu (1946). Dva roky navštevoval Vysokú školu bohosloveckú v Košiciach a dva roky Katolícku bohosloveckú fakultu v Bratislave. S úspechom absorboval najmä diela svetových dogmatikov (Lercher, Tanquerey) vo vtedy zaužívanej latinčine. Keď krajinu zasiahol politický mor, dotkol sa aj jeho. V roku 1950 ho internovali do vojenských táborov nútených prác – PTP. Podľa jeho slov to bola „čierna Sorbona, univerzita, kde bol výkvet inteligencie a charakterných ľudí celého Československa“. Vrátil sa po vyše troch rokoch ako politicky nespoľahlivý. Pracoval v rôznych podnikoch. Naposledy ako korektor vo Východoslovenských tlačiarňach š.p. Košice, pričom tajne pôsobil v podzemnej Cirkvi. Ordinovaný na kňaza bol 23. februára 1969 v Košiciach. *Tu est sacerdos in aeternum* zaznelo ticho, bez spevokolu a kvetov, len s vierou v silu Pánovej milosti uprostred zmäteného sveta. Jeho svätiteľom bol otec biskup Dominik Kalata. V tom istom roku bol začlenený do Spoločenstva učeníkov Nazaretského. Dvadsať rokov pripravoval v katakombálnej Gréckokatolíckej cirkvi adeptov na kňazstvo. Z poverenia vtedajšieho ordinára prešovskej eparchie Mons. Jána Hirku formoval budúcich kňazov v podmienkach osobného rizika zo strany náboženstvu neprajného systému. V spätnom pohľade na toto obdobie sú irelevantné otázky o cirkevnej regularite vtedajších metód a postupov prípravy na tajné vysviacky, keď išlo o nasadenie vlastného života pre záchranu systematicky likvidovanej cirkvi. V roku 1990 bol s ThDr. Vladimírom Poláčkom a Mons. Jánom Krajňákom pri zakladaní Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty UPJŠ so sídlom v Prešove. Na fakulte ako prvý získal titul magister (Mgr.), na ktorý pre nepriazeň spoločensko-politickej situácie musel čakať štyridsať rokov. Na novozaloženej fakulte sa významne podieľal pri jej etablovaní do systému univerzitného vzdelávania a života. Ako teológ, osvedčený životnou praxou, prednášal a bol aj prodekanom a vedúcim katedry dogmaticko-morálnej teológie. Od roku 1995 je na superaktívnom odpočinku v Košiciach.

PUBLIKAČNÁ ČINNOSŤ

Pre nepriazeň spoločensko-politickej situácie jeho literárne dielo zostávalo dlho skryté v pracovnom stole. Až pri autorovej životnej sedemdesiatke v roku 1995 sa dostáva k čitateľovi prvá publikácia **Piesne zo Solúna**. Z tejto básnickej zbierky, tvoriacej tematický celok, dýcha na nás osobitá atmosféra nášho kresťanstva so svojou nedozernou teologickou i ľudskou hĺbkou. V zúženej podobe kniha vyšla v roku 1997 pod názvom **Dary zo Solúna**.

O nadčasových súvislostiach boja medzi dobrom a zlom dáva jedinečnú výpoveď kniha **Človek Jób hovorí s diablom**, ktorá je antipólom diela Petra Lipperta **Človek Jób hovorí s Bohom** s podnadpisom **Evanjelium apoštola Judáša**. Je to pieseň o nekonečnej Božej láske, bez ktorej by nemohli existovať ani diabli, ktorí i vo svojej nenávisti voči Bohu bytostne k nemu tiahnu, pretože jediné Centrum všetkého bytia a života je Boh. V týchto dvoch extrémnych podobách autor vyjadruje absurdnú, ale skutočnú pravdu, že aj negatívna cesta môže viesť k Bohu.

Spev košického tria tvoria prozaické fragmenty zo života troch dnes už svätých košických kňazov, mučeníkov.

Žalmy na rozhraní tisícročí sú aktuálnou časovou reflexiou na 150 jednotlivých biblických žalmov, v ktorých je citlivo konfrontovaná otázka bytia, existencie a zmyslu ľudského života i sveta.

Ďalšie poetické zbierky: **Slnko pod zemou**, **Posolstvo** a **Babylonské piesne**, ako aj minioromán **Ďuro Čečko** sa dočkali vydania až v súbornom diele **Poézia a Próza** (2010), ktoré zostavil Teodor Križka.

Treba dodať, že hudobný skladateľ Pavol Krška zhudobnil verše Jozefa Tótha zo zbierky **Piesne zo Solúna**. Piesne v interpretácii Františka Balúna premiérovho zazneli pri vysviacke najosvietenejšieho arcibiskupa Cyrila Vasiľa v júni 2009 v rímskej Bazilike Santa Maria Maggiore.

V literárnej činnosti sa pre kresťanskú orientáciu nemohol počas doby socializmu publikačne presadiť, navyše sa značná časť jeho rukopisov v dôsledku kontroly ŠtB stratila. Napriek tomu ostal charakterovo pevný a zachoval si morálny kredit. Svojimi hlbokými úvahami prispieval aj do Gréckokatolíckeho kalendára (v totalite pod pseudonymami Jozef Komora, Gorazd Novák), časopisu SLOVO, časopisu o kresťanskej kultúre VERBUM a inde. Ako erudovaný teológ aj v súčasnosti svojimi prednáškami obohacuje formačné kňazské dni v Prešove i v Košiciach. Klasické humanistické poznanie spojené s umeleckým majstrovstvom slova vytvára u neho syntézu prezentácie najkrajších všeludských a kresťanských hodnôt a tradícií. „Jozef Tóth je predovšetkým autentickým kresťanským básnikom – kňazom, ktorý zjavuje i zjazvuje pamäť súčasného človeka a v nej hýbe jeho morálnou pozíciou, a to na osi reálneho zla – možného dobra. Svojím básnickým naturelom nemá v slovenskej poézii pendant, ani časovú paralelu.“ (P. Liba)

Za jeho vklad do kresťanskej slovesnej kultúry získal viacero vyznamenaní: Cenu Emila Korbu (2006), Cenu mesta Košice (2003), Výročnú cenu vydavateľstva VERBUM (2008) a Cenu Fra Angelica udeľovanú radou KBS (2010). V roku 1992 mu pápež Ján Pavol II. udelil hodnosť Monsignora. Je zakladajúcim členom Spolku sv. Cyrila a Metoda v

Michalovciach, členom Slovenského katolíckeho kruhu v Košiciach, členom redakčnej rady časopisu pre kresťanskú kultúru Verbum.

ĽUDSKÉ REMINISCENCIE

Mons. Jozefa Tótha som mal možnosť vnímať ešte počas jeho pôsobenia v totalite v tzv. katakombálnej cirkvi pri rôznych stretnutiach a udalostiach. Nikdy nebol vyhranený, ani spoločensky, ani politicky, ani žánrovo, dokonca ani príľnutím k jednému obradu. Naopak, vždy to bol muž univerzálnej šírky, ktorému nie je cudzí žiadny prejav ľudskosti, umocnený sviatosťou pečaťou Kristovho kňazstva realizovaného často v osobitných podmienkach. V poslednom čase zvlášť intenzívnejšie vnímam v jeho teologickom i literárnom diele význam slova **syntéza**. Pre neho ako majstra slova je charakteristická práve táto všetko objímajúca jednota. Jozef Tóth svojím životným príbehom svedčí, že na všetko, čo život prináša, teda radosti, bolesti, sklamania i víťazstvá, treba hľadiť Božími očami. Jeho stálou doménou záujmu je oblasť kresťanskej kultúry. Spomeniem aspoň jeden z jeho kritických výrokov na adresu súčasných trendov v kultúre: *Umenie umocňuje Božiu slávu, ale móda nie*. Najobsiahlejšie umenie vidí v hudbe ako prostriedku vyjadrenia takých jemných mohutností ľudského ducha, ktoré iný druh umenia nevie vyjadriť. Je málo známe, že medzi jeho osobné záľuby patrí aj grafológia. Aj v požehnanom veku svojho života sa neustále rozdáva. Chorému svetu neustále pripomína, že kresťanské náboženstvo je súčasne najdokonalejší antropologický model na ľudský život. Sám tento model s kresťanským optimizmom prezentuje a poetickým slovom ho modeluje. Preto každé stretnutie s ním je integrálnym obohatením sa o pravé hodnoty viery pretavené do poézie i praktického života. Jeho život je inšpiratívnym zdrojom ľudskej i kňazskej plnosti v atmosfére dýchania dobra, pravdy a krásy.

Vážené akademické zhromaždenie! Som rád, že práve pri príležitosti osláv 130. výročia vzniku Teologickej akadémie v Prešove môžem predniesť toto laudatio na počesť významného predstaviteľa jej pokračovateľky – Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity. V Mons. Jozefovi Tóthovi dnes dostáva prestížne akademické ocenenie nielen znalec teologickej vedy, ale tiež, či predovšetkým, autor kresťansky orientovanej literatúry za jej morálno-umelecký prínos pre celú spoločnosť. Škoda, že v tejto chvíli nemôžem z nej zarecitovať.

Dovoľte mi preto nakoniec zhrnúť povedané slová do jednoduchého obrazu. Mons. Mgr. Jozef Tóth je človekom troch „p“: priateľstva, pokory a poézie v tom najušľachtilejšom význame. Tieto tri univerzálne prítlačlivé kvety ľudskosti zostávajú v jeho živote napriek vysokému veku vždy krásne, nevädnuce. Lebo ich neustále ovlažuje najvyšší zákon – zákon lásky.

Doc. ThDr. Michal Hospodár, PhD.